

KÜÇÜKÇEKMECE'DEKİ ÇÖKME OLAYINDAN DERS ALINMALI, YAPISAL TADİLATLAR DENETLENMELİ VE YAPI STOKUNUN İYİLEŞTİRMESİ İÇİN HAREKETE GEÇİLMELİ

3 Haziran 2024

(TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi tarafından 2 Haziran 2024 tarihinde Küçükçekmece'de çöken bina ile ilgili yapılan basın açıklaması)

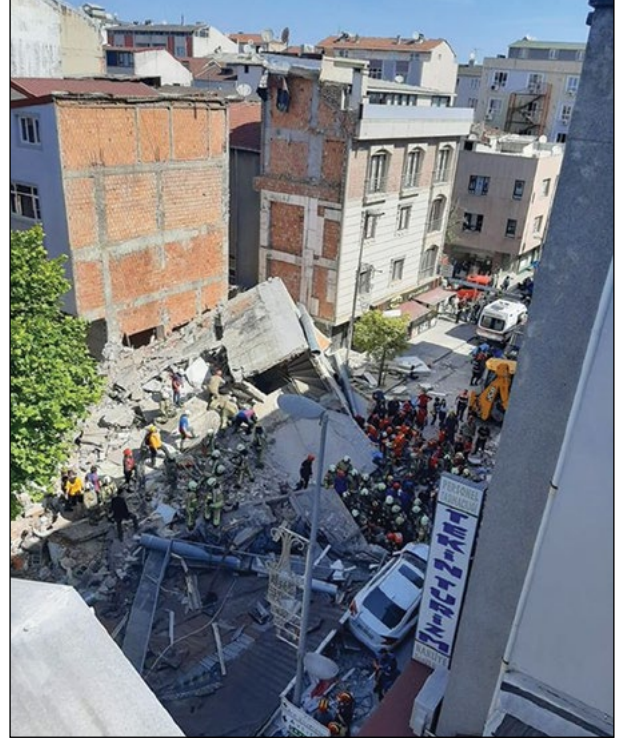
2 Haziran 2024 tarihinde İstanbul'da, Küçükçekmece Kartaltepe Mahallesi'nde Belediye Caddesi ile Geçit Sokağı'nın kesişimindeki zemin artı üç katlı bina maalesef aniden çöktü. Basına yansıyan açıklamalara göre enkaz altında kalan bir kişi hayatını kaybetmiş, 8 kişi de yaralı olarak kurtarılmıştır. Öncelikle hayatını kaybeden vatandaşımızın yakınlarına baş sağlığı ve sabır, yaralılara acil şifa dileriz. Olay sabahın erken saatlerinde, cadde ve sokaktaki trafik ve yaya yoğunluğunun az olduğu sırada gerçekleşmeseydi daha fazla can kaybı ve yaralı sayısı ile karşı karşıya olabileceğimize de özellikle dikkat çekmek istiyoruz.

Basın ve kamuoyu ile paylaşılan bilgilere göre söz konusu bina yalnızca taşıdığı düşey yükler altında yani deprem gibi herhangi bir etkiye veya zorlanmaya maruz kalmadan henüz belirlenemeyen nedenlerle çökmüş gibi görünüyor. Küçükçekmece Belediye Başkanı tarafından yapılan açıklamada binanın 1988 yılında iki katlı olarak inşa edildiği, sonradan iki katın daha kaçak olarak ilave edildiği ve dört katlı hale getirildiği ifade edilmiştir. Bu açıklamalar da olayın vahametini ortaya koymakta, İstanbul'da mevcut binaların azımsanamayacak kısmının yapı güvenliği açısından ne durumda olduğunu bir kez daha göstermiş, yapı stoku sağlığının tespit edilmesinin ve iyileştirilmesinin ne kadar önemli olduğunu tekrar hatırlatmıştır.

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası olarak yıllardır bu konuda da yetkilileri uyarmaya, halkımızı bilgilendirmeye ve bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Bu olay nedeniyle görüşlerimizi paylaşmak, uyarılarımızı tekrar hatırlatmak isteriz.

Mevzuat ve uygulamadaki eksiklikler hem mevcut yapıların güvenli hale getirilmesine hem de yeni yapıların güvenli olarak inşa edilmesine engel olmaktadır. Yanlış kentleşme politikaları, imar afları, kaçak ve sağlıksız yapılaşmaya göz yumulması, yapı denetim sistemi sorunları vatandaşları yeterli düzeyde mühendislik ve mimarlık hizmetleri almamış güvenli olmayan yapılarda yaşamaya mahkûm bırakmaktadır.

Binaların tasarım, yapım ve denetim süreçlerinde olduğu gibi, kullanım ve tadilat süreçlerinde

de yeterli mühendislik hizmetlerini alması, bu süreçlerin her aşamasının ilgili kurumlar tarafından kamusal bir sorumluluk anlayışıyla izlenmesi ve denetlenmesi birincil önceliğimiz olmalıdır. Yapılar, çevresel etkiler ve kullanım amacına yönelik yük kabulleri altında inşaat mühendisliği normlarına göre hazırlanan tasarım projelerine uygun şekilde mühendislerin yönetiminde ve denetiminde inşa edilmelidir. Yapım aşamasında şantiyede tam zamanlı görev yapan şantiye şefinin yapının tekniğe ve projesine uygun olarak inşa edilmesinde önemi büyüktür.

Meslek odamız uzun süredir şantiye şefliği konusuyla ilgili mevzuat eksikliklerini ilgili bakanlık ve kamuoyu ile paylaşmakta ve sorunlara dikkat çekmektedir. Bu konuda gerekli yasal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır. Aynı şekilde artık amaca ve ihtiyaca tam olarak hizmet edemeyen yapı denetim sistemi de yeniden düzenlenmelidir. Aksi takdirde bu şekilde yapılan binalarla güvenli olmayan yapı stokuna yenileri eklenmeye devam etmektedir. Binalarda kullanım aşamasında tasarım projesi

kabullerinin dışına çıkacak yükleme, kullanım veya taşıyıcı sistem değişiklikleri yapılmamalıdır. Kamusal otorite olan belediyeler bu konuyu çok sıkı denetlemelidir. Binanın servis ömrü boyunca güvenli kaldığı takip edilmeli, yapı sağlığının izlenmesi için kimlik belgesi oluşturulmalıdır.

Küçükçekmece'de yaşanan olay İstanbul'un beklediği depremin etkileri düşünüldüğünde mikro boyutta kalmaktadır. Depremi bekleyen İstanbul'da mevcut yapı stoku güvenlik durumunun belirlenmesi için gerekli çalışmalar başlatılmalı, başlatılmış olanlar hızlandırılmalıdır. Kentsel Dönüşüm adı altında herhangi bir veriye, plana, programa dayanmayan uygulamalar tekil olarak bazı binaları güvenli hale getirirse de İstanbul'u deprem ve diğer afetlere daha hazır hale getirmemekte, hatta bazı yerlerde altyapı yetersizliğine, imar ve dolayısıyla nüfus artışına neden olarak kentsel riskleri artırmaktadır. İstanbul gibi mega bir kentin yapı stoku sağlığının iyileştirilmesi rasgele seçilmiş binaların yıkılıp, yenilenmesiyle gerçekleştirilemez.

Yerel ve merkezi yönetimler arasındaki yetki kargaşası ortadan kaldırılmalı, gündelik siyasi

hesaplarla birbirlerinden bağımsız çalışma anlayışına son verilmeli, üniversitelerle, meslek kuruluşlarıyla, uzman kurumlarla iş birliği yapılmalı ve kentlerimizde daha güvenli, daha sağlıklı bir yaşamın inşa edilebilmesi için toplumsal seferberlik başlatılmalı, bu amaçla kamu kaynakları öncelikleri dikkate alan plan ve programlara dayanarak değerlendirilmeli ve yönlendirilmelidir.

İnşaat Mühendisleri Odası olarak konunun takipçisi olacağız. İlerleyen süreçte ortaya çıkan yeni bilgiler ışığında kamuoyunu bilgilendirmeyi, uyarı ve önerilerimizi ilgili kurumlarla paylaşmayı sürdüreceğiz.

İMAR AFLARI, KURALSIZLIK VE DENETİMSİZLİK BİNALARIMIZI DEPREMSİZ DURUMDA DAHİ RİSKLİ HALE GETİRMEKTEDİR

(TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi tarafından 27 Haziran 2024 tarihinde Bahçelievler'de çöken bina ile ilgili basın açıklaması)

İstanbul Valiliği'nden yapılan açıklamaya göre 27.06.2024 Perşembe günü saat 04.45 sıralarında Bahçelievler İlçesi Zafer Mahallesi Yadigar Sokak'ta bulunan ve 1980 yılında yapıldığı tespit edilen 4 katlı binada kısmi çökme meydana gelmiştir. Bahçelievler Belediye Başkanı'nın açıklamalarından ise söz konusu binanın 1980 yılında 4 katlı olarak inşa edildiğini, 1994 yılında 3 kat daha ilave edilerek 7 katlı hale getirildiğini öğrendik. Öncelikle binadaki daire sahiplerine ve halkımıza geçmiş olsun diyoruz, bu üzücü olayın can kaybına yol açmamasının tesadüf eseri olduğunu belirtmek istiyoruz. Umuyoruz ki vatandaşlarımızın uğradığı maddi ve manevi zarar telafi edilir ve bundan sonra yaşamlarına daha güvenli, daha sağlıklı yapılarda devam edebilirler. Şehrin orta yerinde 7 katının 3 katı kaçak olarak inşa edilmiş ve 30 yıldır bu şekilde kullanılmakta olan bir yapının çökmesini yapının yaşına, malzeme kalitesinin kötülüğüne, eski yönetmeliklere göre inşa edilmiş olmasına, tasarım kusurlarına, kentsel dönüşüme girmemiş olmasına bağlamak yeterli değildir. Bu yapı tasarımında öngörülene aykırı biçimde inşa edilmiş, öngörülen servis yüklerinin çok daha fazlasına maruz bırakılmış ve tasarım

amacına uygun kullanılmamış bir yapıdır. Bu yanlışların hepsi denetleme ve önlem almakla yükümlü kurumların gözü önünde olmuştur. İstanbul'da pek çok bina benzer durumdadır ve merkezi ve yerel yönetimlere bağlı kurumların elinde bu durumdaki binalarla ilgili derli toplu bir veri bulunmamaktadır. Bu olay nedeniyle TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi olarak bazı konuları hatırlatmak, halkımızı bilgilendirmek, ilgili ve yetkilileri tekrar uyarmak istiyoruz.

İstanbul'un Yapı Stoku Sorunludur

İstanbul'da 2000 yılından önce yapılmış binalarla ilgili endişemiz bu binaların önceki yapı tasarım standartlarına ve deprem yönetmeliklerine göre inşa edilmiş olmasıyla sınırlı değildir. Türkiye'de bugün de yürürlükte olan Yapı Denetim Mevzuatı yıllar içinde çeşitli değişikliklere uğrasa da genel çerçevesi itibarıyla İstanbul özelinde 2001 yılından beri uygulanmaktadır. Ülkemizde hazır beton ve nervürlü donatı kullanımı 1999 depremlerinden önce yaygın değildi. 1999 depreminden sonra yaygınlaştı ve zorunlu uygulamalar olarak yapı denetim mevzuatına girdi.

Bu nedenlerle olası İstanbul depreminde 2000 yılı öncesi yapılmış binaların daha yüksek oranda hasar almasını bekliyoruz. Bununla birlikte 2000 yılı sonrasında da tasarım, yapım ve denetim sorunlarının kabul edilebilir seviyelere indirilemediğini her fırsatta ifade ettik. Yapı denetim sistemimiz hâlâ ciddi sorunlar barındırmaktadır. Denetim eksikliğinden dolayı ihmal ve kötüye kullanım yaygınlaşmıştır.

Özellikle belli büyüklüğün altındaki yapım işlerinde yani “kat karşılığı” veya “yap sat” olarak bilinen parsel bazlı inşaatlarda şantiye şefliği mevzuatın esnekliği ve piyasa koşulları nedeniyle fiilen yapılamamaktadır.

Kadrosu ve altyapısı yetersiz üniversitelerde inşaat mühendisliği eğitiminin niteliğinin düşmesi ve mühendislerin mezuniyet sonrasında meslek içi eğitim ve deneyimlerinin dikkate alınarak yetki ve sorumluluk açısından objektif kriterlere göre sınıflandırılmaması mühendislik hizmetlerinin de niteliğinin düşmesine yol açmaktadır.

Sorunların tespiti ve iyileştirilmesi süreçlerinde meslek odalarının merkezi ve yerel yönetimlerle iş birliği yapmasının önemsizleştirilmesi ve zorlaştırılması denetimsizliğin yaygınlaşmasına ve normalleşmesine yol açmaktadır. Normalleştirilen bu şartlar altında yapıları kontrol etmekle yükümlü kurumlarda işlerini layıkıyla yapmaya çalışan teknik personel siyasi ve idari baskılarla karşılaşmaktadır.

Kaçak Yapılar ve İmar Afları

Ülkemizde 1950'lerden beri köylerden ve küçük şehirlerden büyük şehirlere yoğun göç, göçün şehirlerde neden olduğu hızlı nüfus artışı ve ortaya çıkan altyapı ihtiyaçları güvenli ve sağlıklı kentleşme açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır. Yukarıda yapı stokuna dair zaafaların nedenleri yanında kaçak yapılar ve imar afları ayrı, özel bir başlık olarak ele alınmayı hak etmektedir. Geçmişten bugüne imar aflarından faydalanmış veya imar aflarından faydalanmadığı halde kaçak kat ve bölümleri bulunan yapılar mühendislik açısından bir denetime tabi tutulmamıştır.

Yapım sürecinde veya sonrasında taşıyıcı sistem tasarımına uygun olmayan müdahaleler gereğince denetlenmemektedir. Yapısal olmayan tadilat kapsamında izin alınan müdahalelerin büyük bir kısmında taşıyıcı sistem açısından zayıf yaratacak sorunlar oluşmaktadır. Binalarda ruhsata aykırı katların ve bölümler inşası merkezi idareler ve yerel yönetimler tarafından yeterince denetlenmemektedir. Zaman zaman ve özellikle seçim süreçleri öncesinde imar afları topluma bir vaat olarak sunulmakta, aynı zamanda kamuya gelir yaratmanın bir aracı olarak kullanılmaktadır.

Olasılıksal Yaklaşımlara Göre Sayısal Öngörüler

İstanbul'da İBB'nin elindeki verilere göre yaklaşık 1 milyon 160 bin bina bulunmaktadır. Bu binaların neredeyse %75'ine karşılık gelen 800 bin kadarı 2000 yılı öncesinde yapılmıştır. İmar Barışı olarak sunulan son imar affında İstanbul'da yaklaşık 317 bin bağımsız bölüme ev ve iş yeri olarak yapı kayıt belgesi verilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi hızlı tarama yöntemleriyle 2019 yılından beri 35 bin binayı inceleyebilmiştir. İncelenen binaların 1556 adedinin küçük depremlere karşı dahi direnç gösteremeyecek durumda olduğunu tespit etmiştir. 318 binanın yalnızca kendi mevcut yükler altında dahi riskli durumda olduğunu tespit etmiştir. Olası bir İstanbul depreminde 50-80 bin binanın ağır ve çok ağır hasar alması beklenmektedir. Orta hasar alacaklarla birlikte yaklaşık 200 bin binanın kullanılamayacak hale gelmesi beklenmektedir. Yapı Stoku Envanter Çalışmalarının Önemi ve Yapı Stokunun Depreme Karşı Güvenli Hale Getirilmesi Depremin ne zaman ve ne büyüklükte olacağı bilinemediğinden zaman da dahil olmak üzere eldeki kaynaklar olabildiğince verimli kullanılarak ve doğru yönlendirilerek İstanbul'un deprem riskleri azaltılmalıdır.

Yapı stoku envanter çalışmalarını dikkate almayan bir kentsel dönüşüm uygulamalarının binaların tekil veya gruplar halinde yenilenmesini sağlasa da şehrin toplam deprem risklerini azaltmaya katkısı sınırlı olacaktır.

İstanbul'daki binaların risk seviyeleri pek çok nedenle birbirlerinden farklıdır. Veriye, analize, plana ve programa dayanmayan toptancı çözüm önerileri zaman ve kaynak israfına yol açabilmektedir. Sınırlı bütçeyle güçlendirilme imkânı olan yapıların yenileme yerine güçlendirilmesi için kurumlar ve kamuoyu bilinçlendirilmeli, güçlendirme uygulamaları mevzuat yoluyla teşvik edilmeli, maddi olarak desteklenmelidir.

Yeni imar artışlarına, nüfus yoğunluğuna ve altyapı yetersizliklerine yol açmadan binalarımızın ve şehrimizin güvenliğini artırmanın yolları aranmalıdır. Bu süreçlerde merkezi ve yerel yönetimler üniversitelerle, meslek odalarıyla, uzmanlık kuruluşlarıyla ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapılmalı, toplumun doğru bilgi ve bilinçle bu süreçlere katılımı sağlanmalıdır. İstanbul'u depreme karşı daha güvenli hale getirmek, yapı stokunu güçlendirme veya yenileme yoluyla iyileştirmek mümkündür. Bu çalışmaları yapmayanlar, geciktirenler, yavaşlatanlar sorumluluklarını ihmal etmektedir.